

Κεντρική Εύβοια.

Η ΕΥΒΟΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο Ηρόδοτος ονόμαζε την Εύβοια μεγάλη και πλούσια, και έτσι παρέμεινε γνωστή σε όλους τους χρόνους της αρχαίας ιστορίας.

Το νησί έχει έκταση 3580 τετραγ. χιλιομ., μήκος 175 χιλιομ. και πλάτος από 6 έως 50 χιλιομ.

Από τους αρχαίους χρόνους οι Έλληνες θεωρούσαν την Εύβοια κομμάτι της Κεντρικής Στερεάς Ελλάδας, που αποσπάρθηκε μετά από σφοδρούς σεισμούς. Ακόμη και σήμερα στο βόρειο και στο κεντρικό τμήμα του νησιού γίνονται συχνοί και δυνατοί σεισμοί.

Το στενότερο σημείο του Ευβοϊκού κόλπου, εκεί που βρίσκεται σήμερα η γέφυρα της Χαλκίδας, είναι μόλις 40 μέτρα και ονομάζεται Εύριπος.

Την Εύβοια μπορούμε να την χωρίσουμε σε 3 τμήματα, στη Βόρεια, την Κεντρική και τη Νότια Εύβοια.

Α. Η Βόρεια Εύβοια, κατά το πλείστον, καλύπτεται από χαμηλούς λόφους και από τα βουνά Τελεθρίου και Ξηρέ. Τα βουνά αυτά και οι γύρω περιοχές έχουν μεγάλη οικολογική και, ειδικότερα, βοτανική σημασία, λόγω της παρουσίας σπάνιων και ενδημικών φυτών που φροντάει εδώ, όπως η *Campanula euboica*, η *Centaurea euboica*, η *Quercus euboica*, η *Daphne euboica* κ.ά.

Στα βόρεια των βουνών υπάρχει η επαρχία της Ιστιαίας με την εύφορη

κοιλιά του Ξεριά ποταμού.

Στην επαρχία της Ιστιαίας ανήκει επίσης και ο υγρότοπος Μικρο-Μεγάλο Λιθάρι. Είναι δύο ρηχές λιμνοθάλασσες που επικοινωνούν με τη θάλασσα. Το Μεγάλο Λιθάρι έχει έκταση 500.000 τ.μ. περίπου, ενώ το Μικρό Λιθάρι έχει έκταση 30.000 τ.μ. περίπου. Μαζί με τη λιμνοθάλασσα των Ξερών και τις μικρές λίμνες που υπάρχουν στην περιοχή Γούρνες δημιουργούν ένα σύνολο υγροτοπικών οικοσυστημάτων με μεγάλη ορνιθολογική αξία, γιατί συγκεντρώνουν σπάνια είδη πουλιών, όπως: Φοινικόπτερα, Ερωδιού, Χαλκόκοτες κ.ά.

Κατά τη διάρκεια της αποδημίας αυτοί οι υγρότοποι είναι σημαντικός σταθμός για διατροφή και ξεκούραση των κουρασμένων πουλιών που φθάνουν από την Αφρική.

Κοντά στους υγρότοπους, στα Κανατάδικα, υπάρχει το δάσος του Αγ. Νικόλαου. Αυτό είναι υπόλεμμα υδρόβιου δάσους από Φτελιές και Δρυς: έχει έκταση πολύ μικρή, μόλις 0,8 εκτάρια, και έχει κηρυχθεί «Διατηρητέο μνημείο της Φύσης». Στο δάσος φυλάει μεγάλος αριθμός από Στρουθιόμορφα, όπως Αηδόνια, Μυγοχάφτες, Σύλβιες κ.ά.

Στην περιοχή, εκτός από τα πουλιά, υπάρχει σημαντική ποικιλία αμφιβίων και ερπετών. Εδώ ζει επίσης και η βίβρα, ένα από τα πιο σπάνια θηλαστικά της Ευρώπης.

Νοτιοανατολικά του Τελεθρίου βρίσκεται η μικρή εύφορη κοιλιά των Οροβίων. Ο ομώνυμος οικισμός (Ορόβια) καταστράφηκε από φοβερό σεισμό το 426 π.Χ. Σήμερα στην περιοχή υπάρχει το χωριό Ροδιές.

Β. Κεντρική Εύβοια

Νοτιότερα βρίσκονται τα βουνά Κανδήλι (1209 μ.) και Γερακοθούνη (1197μ.). Αυτά είναι διακλαδώσεις της Δίρφης και καλύπτονται με Πεύκα (*Pinus halepensis*), Μαυρότευκα (*Pinus nigra*), Έλατα (*Abies cephalonica*) και θάμνους (Μακκία), ενώ στα χαμηλά, όπου κυλάει νερό, το πλαισιώνουν πλατάνια (*Platanus orientalis*). Η περιοχή του Κανδηλίου και η κοιλιά του Άχμητ Αγά έχει προταθεί για φυσικό πάρκο, γιατί παρουσιάζει μεγάλο οικολογικό ενδιαφέρον. Εδώ φυλάει σπάνια αρπακτικά, όπως ο Χρυσιαστός (*Aquila chrysaetos*), ο Σφηκιάρης (*Pernis ptilorhynchus*), η Ποντικοδαρδακίνα (*Buteo buteo*), ο Σπιζαετός (*Hieraaetus fasciatus*), ο Μπούφος (*Bubo bubo*) και πολλά μικρά Στρουθιόμορφα. Η περιοχή μπορεί να χαρακτηριστεί επίσης σαν βοτανικός παράδεισος με την παρουσία πολλών ενδημικών και σπάνιων φυτών. Μερικά από αυτά είναι το *Bolaythus intermedius*, η *Scorzonera serpentina*, η *Furraia pinatzi*, η *Campanula goulmyi*, κ.ά.

Η Δίρφη, το ψηλότερο βουνό της Εύβοιας (1745 μ.), σαν μεγάλο τόξο

Υγρότοποι Ιατίαςας.

φθάνει στη θέρεια ακτή, αλλά από και στρέφεται προς τον νότιο Ευβοϊκό κόλπο. Στο νοτιοανατολικό τέρμα εκτείνεται τα θουάνα Ξεροπόρην (1365 μ.), Μαυροβούνι (1122 μ.), Όλυμπος (1173 μ.) και Κοτύλαιο (774 μ.). Τα θουάνα της Κεντρικής Εύβοιας είναι άγρια και καλλύπτονται από Πεύκα, Καστανιές και Έλατα.

Στις πλαγιές της Δίρφης βρίσκεται σκαρφαλωμένο το χωριό Στενή, που απέχει 29 χιλιόμετρα από τη Χαλκίδα. Πάνω από τη Στενή υπάρχει ένα σημαντικό «αισθητικό δάσος» (1977), που έχει έκταση 674 εκτάρια και αποτελείται κυρίως από έλατα (*Abies cephalonica*), καστανιές (*Castanea sativa*), θελανιδιές και πλατάνια (*Platanus orientalis*).

Στην περιοχή υπάρχει σημαντικός αριθμός από είδη πουλιών (Φιδαστοί, έχουν παρατηρηθεί Όρνια, Σαΐνια, Νυκτόβια αρπακτικά, Κοτούφια, Αηδόνια, Τροπανάκοι, Παπαδίτσες κ.ά.). Στο δάσος φυτρώνουν επίσης πολλά αγριολούλουδα, από τα οποία ξεχωρίζουν η Παϊώνια (*Raeonia pascua hellenica*) και η Πρίμουλα (*Primula vulgaris sibthorpii*), γιατί είναι πολύ σπάνια είδη.

Στην Κεντρική Εύβοια υπάρχουν δύο σχετικά μεγάλα λεκανοπέδια, το ένα κοντά στην Κύμη, προς την ανατολική ακτή του νησιού, και το άλλο, περικυκλωμένο από θουάνα, θάλας δυτικά και ονομάζεται Αηλιάντιο πεδίο.

Λίγο έξω από τη Χαλκίδα, κοντά στη Νέα Αρτάκη, υπάρχουν μικροί υγρότοποι, οι οποίοι είναι σημαντικοί ως τόπος ξεκούρασης και διατροφής των αποδημητικών πουλιών.

Στη Χαλκίδα, ο πορθμός του Ευρίπου είναι ένα από τα πιο παράξενα και

ακόμη ανεξήγητα φυσικά φαινόμενα, το οποίο απαγόλησε τους σοφούς όλου του κόσμου από την αρχαιότητα. Ο Εύριπος είναι γνωστός για το φαινόμενο της παλirroιας, κατά την οποία η εναλλαγή του θαλάσσιου ρεύματος γίνεται σε ίσα χρονικά διαστήματα. Η ταχύτητα του ρου όμως ποικίλλει και κατά τη νέα σελήνη και την πανσέληνο φθάνει έως 6 μίλια την ώρα. Στον πορθμό υπάρχει ηρεμία σε κάθε αλλαγή της φοράς του ρεύματος (δηλ. κάθε 6 ώρες και 8' περίπου), ηρεμία που διαρκεί λίγα λεπτά της ώρας.

Στα «Μετεωρολογικά» ο Αριστοτέλης είχε εξηγήσει τα ακανόνιστα ρεύματα των πορθμών «διά τὸ δεῦρο κάκεισε τῶν πορθμῶν ταλαντεύεσθαι τὴν θάλασσαν πολλάκις». Ὅμως σύμφωνα με την αρχαία παράδοση, που είναι εσφαλμένη, ο Αριστοτέλης αυτοκτόνησε στα νερά του Ευρίπου, γιατί δεν μπόρεσε να δώσει λύση στο πρόβλημα της παλirroιας του πορθμού αυτού.

Κοντά στο Αλιθέρι της Εύβοιας βρίσκεται η λίμνη του Δύστου, που είναι από τους πιο σημαντικούς υγρότοπους της νοτιοανατολικής Ελλάδας. Η λίμνη είναι τριγυρισμένη από λόφους που καλύπτονται με μεσογειακή μακί, κείες και θελανιδιές.

Στο Δύστο σταθμίζουν πολλά πουλιά κατά τη διάρκεια της αποδημίας προς και από την Αφρική. Η λίμνη όμως μέρα με τη μέρα χάνεται, γιατί οι καταπατιές την αποξηραίνουν για να την αποδώσουν στις γεωργικές καλλιέργειες. Αλλά η εσθράνιση του σημαντικού αυτού σταθμού θα έχει αρνητικά αποτελέσματα για τον πληθυσμό των πουλιών.

Στη γύρω περιοχή φωλιάζουν ο Φιδαστός, ο Σπιζαετός, ο Πετρίτης, η Πετροπρίλιδα, η Τυτώ, η Κουκουβάγια, ο Μπούφος, κ.ά.

Στη λίμνη φωλιάζει ο Καλαμοκανάς, η Πετροπρίλιδα, και σταματούν εδώ πολλά υδρόβια πουλιά, όπως Ερωδιό, Χαλκόκοτες, Παπά, Μαχητές κ.ά. Αν χαθούν τα νερά της λίμνης του Δύστου θα χαθούν οριστικά μαζί τους αμφίβια ερπετά, πουλιά και θίδρες που, όπως είπαμε κίωλας, είναι σπάνια θηλαστικά της Ευρώπης.

Γ. Στη Νότια Εύβοια υψώνεται το όρος Όχη, ένας στρογγυλός, ομαλός όγκος από μάρμαρο και σχιστόλιθο με ύψος 1.398 μ. Η Όχη επεκτείνεται και βορειοανατολικά ως τον Καθονάτρο, νότια ως τον Κάβο Μάνηλο και νοτιοδυτικά μέχρι της Καλής Ακτής (Παξιμάδια).

Αν δει κανείς το θουάνο από μακριά, μοιάζει σαν γυμνός κίονας. Φρύγανα και μεσογειακή μακί το καλύπτουν, ενώ κοντά στην ψηλότερη κορυφή υπάρχει μικρό δάσος με καστανιές, απομεινάρια των αρχαίων δασών που κάλυπταν την ανατολική πλευρά του θουάου.

Εδώ φωλιάζουν οι Ποντικοβαρβακίνα, το Βραχοκρίνεζο, ο Φιδαστός, ο Σπιζαετός, ο Πετρίτης, ο Μπούφος κ.ά.

Στην περιοχή υπάρχουν επίσης σπάνια και τοπικά ενδημικά φυτά, όπως η *Stachys euboica*, η *Campanula celsii carystea*, η *Armenia johnsenii*, η *Viola euboica*, η *Raeonia pascua hellenica*, η *Primula vulgaris sibthorpii* κ.ά.

Εδώ ζουν ακόμη Αλεπούδες, Κουνάβια, Ποντικοί, Σαύρες, Χελώνες, Φίδια, και κοντά στα νερά Βατράχια και Φρύνοι.

Υπεραιωνόβιος πλάτανος στον Αι Γιάννη το Ρώσο.

Στη νότια Εύβοια υπάρχουν επίσης και υγρότοποι της Καρύστου, που είναι σημαντικό καταφύγιο των πουλιών κατά τη διάρκεια της αποδημίας (έχουν καταγραφεί 200 είδη περίπου). Η Εύβοια με την πλούσια ιστορία της και τις φυσικές καλλονές της παραμένει και σήμερα από τα ομορφότερα νησιά της Ελλάδας.

Γρ. Τσούνης
Βιολόγος

The Island of Euboea and its Natural Environment

Gr. Tsounis

The island of Euboea extends over an area of 3.660 square kilometers, is 175

kilometers long and has a width ranging from 6 to 50 kilometers.

Euboea in antiquity was considered to be a part of the central mainland Greece that had been detached from it during an earthquake.

At the narrowest part of the Euboean gulf, hardly 40 meters wide, that is called Euripos and is connected with the mainland country with a bridge, a unique phenomenon of tide is observed: Every six hours the movement of the sea water passing under the bridge changes directions from North to South and vice versa.

Euboea displays quite important water ecosystems where a variety of birds, amphibia, reptiles and mammalia meet and many migratory birds find shelter.

Εκτεθειμένη ολόκληρη στην υγρή επιφάνεια του Αιγαίου, έχει πλούσια βλάστηση και χλωρίδα με πολλές ιδιομορφίες.

Η δασική κάλυψη αποτελείται κυρίως από πεύκα του είδους Πεύκη η χαλέπιος. Χάρη στο πλούσιο χώμα και στην υγρασία, σε πολλά μέρη, ιδίως στο θόρειο τμήμα του νησιού, αυτά τα πεύκα παίρνουν μεγαλοπρεπείς διαστάσεις. Ανάμεσα σ' αυτά συναντούμε αυτοφυείς, πράγμα αρκετά σπάνιο, αρκετές Κουκουναριές, γνωστές στην Εύβοια και ως Στροφυλιές. Ψηλά στα θουνά, βρίσκουμε και το ελληνικό ενδημικό έλατο που έχει το βοτανικό όνομα Ελάτη η κεφαλωνική. Σε πολλά μέρη υπάρχουν συστάδες από Δρυς, κυρίως από το σχετικά σπάνιο είδος Δρυς η βραχύφυλλος, που είναι ενδημικό της περιοχής του Αιγαίου. Από τις άλλες δρυς, συναντούμε την Αριά και φυσικά το πανταχού παρόν Πουρνάρι. Όταν το έδαφος είναι όξινο δημιουργούνται και ωραία δάση από καστανιές (Στενή, Δίρφη κλπ.).

Σε πολλά ποτάμια και ρεματιές υπάρχουν παρθένα Πλατάνια μαζί με Κουτσουπιές, Δάφνες, Μυρτιές, Πικροδάφνες, Αυγυριές, και στους λόφους οι γναστώ μεσογειακοί θάμνοι, όπως τα Φυλλίκια, οι Κουμαριές, οι Άρκενθοι, τα Ρεϊκία, οι Ασπλάθοι, οι Αφάμες, οι Φλόμοι, οι Λαδανιές και διάφορα άλλα.

Η Εύβοια έχει πολλά θουνά και αυτό δημιουργεί ποικιλία κλιματικών ζωνών που ευνοούν την ανάπτυξη πολλών ομάδων φυτών. Τα χαμηλά μέρη έχουν την κοινή χλωρίδα που συναντούμε σε ανάλογες περιοχές της Ελλάδας και της Μεσογείου, αλλά όσο ανεβαίνουμε πιο ψηλά τόσο βρίσκουμε και περισσότερα από τα φυτά που κάνουν τον πλούτο της ελληνικής χλωρίδας, όπως είναι οι Ανεμώνες, οι Κρόκοι, οι Ίριδες, τα Κυκλάμινα, οι Νάρκισσοι, τα Κολχικά, οι Πριμούλες και πολλά άλλα.

Από τα πιο ενδιαφέροντα και εντυπωσιακά φυτά της Εύβοιας είναι η μεγάλη όσπηρ Παιωνία, γνωστή με το όνομα Ραεονία masculia υποείδος hellenica. Τα λουλούδια της είναι μεγάλα σαν φλιτζάνι του τσαγιού και οι καρποί, όταν ωριμάσουν, είναι σαν κατακόκκινα στραγάλια. Αυτό το ελληνικό είδος συναντιέται μόνο στην Εύβοια, στην Άνδρο, στην Πάρηθηβα και στον Ταΰγετο.

Η Εύβοια θεωρούνταν παλιότερα σχετικά φτωχή σε Ορχοειδή, αυτά τα φυτά με τους τόσο φανατικούς φίλους. Τα τελευταία όμως χρόνια ανακαλύφθηκαν πολλά είδη που είχαν μείνει απαρατήρητα και έτσι σήμερα αναγνωρίζεται ότι υπάρχουν στο νησί τουλάχιστον 58 είδη. Από αυτά πολλά είναι από τα γναστώ, αλλά μερικά είναι πολύ σπάνια για την περιοχή, όπως π.χ. τα *Orchis sancta*, *Orchis boryi*, *Ophrys insectifera*, *Ophrys delphinensis*, κ.ά.